

Aloite eettisten hankintakriteerien vahvistamiseksi Pohjois-Savon hyvinvointialueella

Perustelut

Pohjois-Savon hyvinvointialue on julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on itsehallinto ja vastuu varojensa käytöstä perustuslain (121 §, 22 §) sekä hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. Tämä tarkoittaa velvollisuutta varmistaa, että toiminta ja hankinnat ovat lainmukaisia, eettisesti kestäviä ja ihmisoikeuksia kunnioittavia.

Hankintalaki (1397/2016) mahdollistaa ja velvoittaa ottamaan huomioon ympäristö-, sosiaaliset ja eettiset näkökohdat hankintojen suunnittelussa ja toteutuksessa (2 §, 3 § ja 81 §).

Näin ollen eettiset hankintakriteerit eivät ole ulkopoliittikkaa vaan lakiin perustuva osa julkista hankintaa ja riskienhallintaa.

Lisäksi Suomi on sitoutunut YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskeviin ohjaaviin periaatteisiin (UNGP), EU:n perusoikeuskirjaan, Euroopan unionin julkisia hankintoja koskevaan direktiiviin (2014/24/EU) sekä OECD:n vastuullisen liiketoiminnan suosituksiin.

Nämä velvoittavat myös alueellisia viranomaisia huolehtimaan siitä, että julkisilla varoilla ei tueta yrityksiä, jotka osallistuvat tai hyötyvät kansainvälisen oikeuden vastaisesta toiminnasta.

Useat kunnat ja kaupungit Suomessa (mm. Helsinki ja Espoo) ovat jo ottaneet käyttöön eettisiä ja sosiaalisia hankintakriteereitä, ja sama toimintatapa on täysimääräisesti sovellettavissa myös hyvinvointialueilla.

Tällä hetkellä Pohjois-Savon hankintakäytännöissä ei ole riittävää eettistä ohjausta, mikä altistaa alueen maine- ja vastuullisuusriskille. Hyvinvointialueen tarkoitus on tuottaa hyvinvointia alueellaan, mutta samalla se on osa globaalia tuotantoketjua. Erityinen huoli koskee israelilaista Teva Pharmaceutical Industriesia, jonka verotuotot ja toiminta hyödyttävät Israelin valtion miehityspoliittikkaa ja joka on siten ristiriidassa kansainvälisen oikeuden kanssa.

Alueella on velvollisuus arvioida tällaiset riskit hankintalain 81 §:n mukaisessa soveltuvuuden arvioinnissa, ja se voi sulkea toimittajia pois, jos nämä ovat syyllistyneet vakaviin ammatillisiin rikkomuksiin tai ihmisoikeusloukkauksiin.

Aloite

Aluevaltuusto esittää, että Pohjois-Savon hyvinvointialue ryhtyy toimenpiteisiin eettisten hankintakriteerien vahvistamiseksi ja toteuttaa seuraavat toimet:

1. Laaditaan eettinen hankintalinjaus, joka sisällytetään alueen hankintastrategiaan. Lisäksi varmistetaan, että eettisiä ja ihmisoikeuksia kunnioittavat hankintakriteerit kirjataan alueen hankintastrategiaan ja käytännön kilpailutuksiin. Linjauksessa todetaan, että hyvinvointialue ei hanki tuotteita tai palveluita yrityksiltä, joiden toiminta rikkoo kansainvälistä oikeutta tai tukee miehityspolitiikkaa.
2. Otetaan käyttöön toimittajien vastuullisuusarviointi, jossa noudatetaan YK:n ohjaavia periaatteita (UNGP) ja EU:n direktiivien mukaisia sosiaalisia kriteereitä.
3. Tehdään riskianalyysi kaikista hankintaketjuista ja kartoitetaan yritykset, joilla on kytköksiä ihmisoikeusloukkauksiin tai laittomiin siirtokuntatuotteisiin.
4. Luodaan menettely vakavista ammatillisista rikkomuksista seuraaviin poissulkemisiin, hankintalain 81 §:n ja 80 §:n mukaisesti.
5. Hyvinvointialue sitoutuu vuosittaiseen raportointiin vastuullisten hankintojen edistymisestä ja tuloksista aluevaltuustolle.

Tavoite

Tämän aloitteen tavoitteena on varmistaa, että Pohjois-Savon hyvinvointialue toimii lainmukaisesti, eettisesti ja ihmisoikeuksia kunnioittaen, eikä sen toiminta tai hankinnat ei tue suorasti tai epäsuorasti globaalisti tapahtuvia kansainvälisen oikeuden rikkomuksia.

Hyvinvointialueella on oikeus ja velvollisuus määritellä omat eettiset hankintaperusteensa perustuslain 121 §:n mukaisen itsehallinnon ja hankintalain velvoitteiden nojalla. Tämä on vastuullista hallintoa ja julkisten varojen laillista käyttöä.